

מספר שאלון 1261 <-----

תאריך בחינה 17.2.2021 <-----

שעת בחינה 14 :00 <-----

כותב/ת הפתרון ישי בר-נר <-----

פרק ראשון

1. בראשית כ"א- גירוש הגר וישמעאל

א.

(1) שרה היא שיזמה את גירוש הגר וישמעאל מבית אברהם, כאשר דרשה מאברהם: "גרש האמה הזאת ואת בנה." שרה הסבירה את דרישתה: "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק." כוונתה היא למנוע מן הירושה של אברהם להתחלק בין ישמעאל לבנה יצחק. זאת כיוון שישמעאל הוא בן אמה ולכן אין לראות בן שווה ליצחק בן הגבירה.

הסיבה לדרישה- שרה עשתה זאת לאחר שראתה במשתה לכבוד יצחק את ישמעאל מצחק. שרה הבינה שישמעאל לועג לה כי הוא רואה את עצמו כבן הבכור שיקבל את עיקר הירושה ולכך לא הייתה מוכנה בשום אופן.

(2) יחסו של אברהם ליוזמת הגירוש היה צער גדול על הפרידה מבנו ישמעאל: "וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אֹדוֹת בְּנֹוֹ." לכן בתחילה התנגד אברהם לדרישת שרה אך לאחר מכן ה' שכנע אותו להקשיב בקול שרה: "אֵל יִרְעֶ בְּעֵינֶיךָ עַל הַנְּעִר וְעַל אֲמֹתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֲלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע, וְגַם אֶת בֶּן הָאִמָּה לְגוֹי אֲשִׁימְנוּ כִּי זָרְעָה הוּא." כלומר ה' אמר לאברהם שרק יצחק ראוי להקרא זרעו ולהיות יורשו, ועם זאת גם ישמעאל יבורך בזכותו.

ב.

(1) הביקורת על אברהם שנהג בחוסר אחריות כלפי הגר יכולה להתבסס על כך ששילח אותה מביתו רק עם לחם וחמת מים (מעין מימיה) ללא ליווי ומבלי שנתן לה חמור עליו תוכל לרכב: "ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה וישלחה." אברהם עשה זאת למרות שהגר לא ידעה לנווט ואכן מיד נאמר: "ותלך ותתע במדבר באר שבע." כלומר היא תעתה והלכה לאיבוד.

(2) הביקורת על תפקודה של הגר כאם יכולה להתבסס על כך שלאחר שהיא נקלעה למצוקה של צימאון במדבר וסכנת מוות מצמא היא השליכה את ישמעאל באזור השיחים והתרחקה ממנו כי לא רצתה לראות במותו: "וַתִּשְׁלַךְ אֶת הַיֶּלֶד פַּחַת אֶחָד הַשְּׁיחים, וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְּגַד הַרְחֵק כְּמִטְחָוֵי קִשְׁתׁ כִּי אֲמָרָה אֵל אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד."

לדעתי הביקורת מוצדקת. נימוק: גם אם ישמעאל עומד למות בצמא עדיף שאימו הגר תהיה לצידו והוא לא יאלץ להישאר לבד ברגע הקשה ביותר של חייו.

ג.

(1) על פי פסוקים ט"ו-ט"ז מה שגרם להגר שלא להבחין בבאר הוא המצוקה של הצמא שבהיא וישמעאל בנה היו שרויים. המים בחמת נגמרו להם והיא הייתה בטוחה שהוא עומד למות. היא הייתה מיואשת לחלוטין וכבר השלימה עם מותו ולכן לא ראתה את הבאר.

(2) ה' נתן דעת בהגר בכך שהבטיח לה שבנה ישמעאל לא ימות: "כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנְּעָר בְּאֶשֶׁר הוּא שָׁם. קוֹמִי שְׂאִי אֶת הַנְּעָר וְהִחַזִּיקִי אֶת יָדָךְ בּוֹ כִּי לִגְוֵי גְדוֹל אֲשִׁימְנֹו." כלומר הוא אומר לה שה' שומע לקול תפילת הנער ישמעאל ומעודד לחזור אליו ולהחזיק בידה אותו כי ישמעאל לא ימות אלא יהפוך לאביו של עם גדול. הבטחות מעודדות אלו גרמו לה לצאת מן היאוש וכך היא ראתה את הבאר שקודם, בגלל היאוש, היא לא הבחינה בה.

2. פרק מ"א- חלום פרעה ופתרון יוסף

א.

(1) ראייה אחת המלמדת שפרעה היה נסער מן החלומות: "וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַתִּפְּעַם רֹחוֹ" (פסוק ח) נפשו של פרעה נפעמה כלומר התרגשה.

(2) פרעה היה נסער מחלמו כיוון שראה אותו כנושא מסר נבואי. ניתן לראות זאת מסיום פסוק ח: "וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֵיהֶם וַיְסַפֵּר לָהֶם אֶת חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן פֹּתֵר אוֹתָם לְפָרְעֹה." ניכר כי בגלל שהוא ראה בחלומות אלו כנושאים מסר נבואי חשוב הוא קרא לכל החרטומים והחכמים של מצרים בכדי לפתור את חלומותיו אך איש לא הצליח בכך. ניכר שפרעה לא מוותר עד שמישהו ייתן לו את הפתרון הנכון.

ב.

(1) ראייה המלמדת שיוסף מבקש להוכיח את סמכותו כפותר חלומות. כבר בתחילת דבריו קובע יוסף בביטחון שתי קביעות עקרוניות: "חֲלֹמוֹ פֶּרְעֹה אֶחָד הוּא, אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הַגִּיד לְפָרְעֹה." יוסף מבהיר לפרעה שלשני חלומותיו יש מסר זהה ומדובר בנבואה מאת האלוהים אליו על מה שיקרה בעתיד. יוסף גם מספק לפרעה את הסיבה לשני החלומות בעלי המסר האחד: "וְעַל הַשְּׁנוֹת הַחֲלֹמוֹ אֶל פֶּרְעֹה פְּעָמִים כִּי נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ." ניכר כי יוסף מוכיח מקצועיות בפתרון חלומותיו של פרעה.

(2) ראייה טענה לפיה יוסף מציע את עצמו כמי שראוי לנהל את התוכנית הכלכלית לפרעה- יוסף אומר לפרעה: "יִרְא פֶּרְעֹה אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁיִתְהוּ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם." יוסף מדגיש שלא די בפקיד צייתן, אלא יש צורך באיש נבון וחכם, שידע לנהל ולהנהיג באופן נכון את איסוף האוכל בשנים הטובות, ואת המשבר בשנים הרעות. ברור שמפתרון חלומותיו יוסף ניכר כאותו איש נבון וחכם, היות והוא היה היחיד שידע לפתור את החלומות ולא אף אחד אחר מחרטומי וחכמי מצרים.

ג.

(1) דוגמא לכך שיוסף השתלב היטיב בתרבות מצרים מפסוקים מ"ב-מ"ו: "וַיִּקְרָא פֶּרְעֹה שֵׁם יוֹסֵף צְפֹנָת פַּעֲנַח וַיִּתֵּן לוֹ אֶת אֲסֻנַת בַּת פּוֹטִי פֶּרַע כֶּהֵן אֵן לְאִשָּׁה." יוסף מקבל שם מצרי מאת פרעה: "צפנת פענח" וכן מקבל כאשה את אסנת שהייתה ממשפחה מיוחסת- בתו של פוטיפרע כהן און.

(2) אחד ממדרשי השם מפסוקים נ"ג-נ"ב-

יוסף קורא לבנו הראשון מנשה: "כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמְלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי." כלומר יש כאן הודיה לה' על שהשכיח מיוסף את כל סבלו ואת כל מה שעבר בבית אביו. ניכר כי יוסף רוצה לשכוח את העבר ולהתחיל חיים חדשים במצרים ללא משקעי העבר הכואבים.

3. בראשית פרק מ"ב המפגש בין יוסף ואחיו

א.

(1) במפגש הראשון דרש יוסף מאחיו לשלוח אחד מהם לכנען ולהביא למצרים את בנימין: "בְּזֹאת תִּבְחַנוּ חַי פְּרֹעָה אִם תֵּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם בָּבוֹא אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן הִנֵּה. שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וְיִקַּח אֶת אֲחֵיכֶם." כל שאר האחים יישארו עד אז במאסר במצרים. כעבור שלושה ימים דרש יוסף מאחיו שכולם, חוץ מאחד שישאר במאסר במצרים, יעלו לכנען ויביאו למצרים את בנימין: "אֲחֵיכֶם אֶחָד יֵאָסֵר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לְכוּ הִבִּיאוּ שָׂבֵר רַעְבּוֹן בְּיַדְכֶם, וְאֵת אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן תִּבְיֵאוּ אֵלַי"

(2) בפסוק י"ח אומר יוסף לאחיו: "אֵת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא." יתכן שאמירה זאת מסבירה את השינוי בהתנהגות כלפי אחיו. יוסף מחליט לנהוג בהם באופן פחות קשה מתוך יראת אלוהים ומחוייבות מוסרית שלא לנצל יתר על המידה את יכולתו לנקום בהם.

ב.

(1) לפי הרמב"ן יוסף הכיר את אחיו משום שציפה לכך שיגיעו למצרים כי תיאר לעצמו שהרעב ששרר גם בכנען יחייב אותם להגיע למצרים בה ניתן היה לרכוש מזון. מצד שני האחים לא הכירו את יוסף משום שלא תיארו לעצמם שיוסף שהם מכרו כעבד והורד כד למצרים יעלה למעמד כה גבוה של משנה למלכות.

(2) בפרק מ"ב פסוקים ז-ט מסופר כי האחים הגיעו לפני יוסף מתוך כוונה תמימה לקנות אוכל אך יוסף נהג באחיו לא באחיהם האופיינית לאח כלפי אחיו אלא בנוקשות: "וַיִּתְּנָפֶר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קְשׁוֹת" יוסף אף האשים את אחיו כי הם מרגלים והביא אותם לחרדה. מצב זה מנוגד למצב המתואר בפרק ל"ז פסוקים טז-כ שם דווקא יוסף הוא שחיפש בתמימות את אחיו ואומר: "אֵת אַחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ." ניכר שיוסף רוצה להתקרב לאחיו ולהתפייס איתם ולעומת זאת האחים מתנכרים ליוסף ואף זוממים להרוג אותו: "וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וַיִּבְטְּרוּ וַיִּקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְּנָפְלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחַלְמוֹת הַלְזָה בָּא. וְעַתָּה לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרֵנוּ חֲמָה רָעָה אֲכַלְתֵּהוּ וְנִרְאָה מֶה יִהְיֶה חַלְמֹתָיו."

ג.

(1) הפרט החדש בנוגע ליוסף שנמסר בדברי האחים במצרים ולא הוזכר בסיפור המכירה הוא שיוסף התחנן לאחיו מן הבור שיחוסו עליו ויצילו אותו אך הם התעלמו מתחנונו. כך אומרים האחים זה לזה: "אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אַחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ."

(2) לדעתי פרט זה מוזכר בפרק מ"ב ולא בסיפור המכירה כי בכך הכתוב מעביר לנו מסר שהאחים בזמנו הדחיקו את העניין כי ליבם היה אטום לאחיהם שבו קינאו ועליו כה כעסו בגלל חלומותיו המתגרים. לכן באותו הזמן הם כלל לא קוראים לו בשם אח אלא בשם "בעל החלומות הלזה" (כפי שכתוב בפרק ל"ז) אבל עם השנים ההדחקה נעלמה וכעת הם בשלים יותר להזכר במה שקרה והאירוע מן העבר צף ועולה בזכרונם. כעת ניכר עד כמה הם שטופים ברגשות אשמה והם אומרים זה לזה: "אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אַחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ." ניכר שכעת הם מכנים את יוסף בכינוי "אחינו" המבטא את הרגשות שלהם כלפיו שרק כעת הם מוכנים להודות בהם.

פרק שני

4. שמות פרק י"ד קריעת ים סוף

א.

(1) ההנחיה של ה' למשה בפסוקים א-ה היא להחזיר את העם אחורה ולחנות במקום הסמוך לים סוף: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשְׁבוּ וַיִּחַנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירָת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צְפֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל הַיָּם" מטרתה של ההנחיה היא לגרום לפרעה לחשוב שבני ישראל אבודים כי הם לא יודעים לנווט במדבר ולכן לרדוף אחריהם. זה מה שיאפשר לנקום בפרעה ובכל חילו ולהטביע אותם בים: "וְאָמַר פְּרַעֲה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עָלֵיהֶם הַמִּדְבָּר. וַחֲזַקְתִּי אֶת לֵב פְּרַעֲה וְרָדַף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְבְּדָה בְּפִרְעָה וּבְכָל חִילוֹ." כך גם המצרים יכירו בגדולת ה': "וַיִּזְדְּעוּ מִצְרַיִם כִּי אָנֹכִי ה'".

(2) על פי פסוק כ"ה המטרה אכן הושגה. זאת כיוון שלאחר שמרכבות המצרים נתקעו בתוך ים סוף כתוב: "וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוּסִים מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם." כלומר המצרים מבינים כעת כי ה' עצמו נלחם בהם היות שהוא אלוהי ישראל.

ב.

(1) שאלתו של ראבי"ע: מדוע שמחנה כה גדול של עם ישראל שמנה שש מאות אלף איש לא נלחם במצרים על חייהם וחיי בניהם, הרי הם עלו במספרם בהרבה על המצרים. תשובתו של ראבי"ע: בני ישראל לא העלו בדעתם להילחם עם מחנה מצרים למרות שהייתה להם (לבני ישראל) עדיפות ברורה על המצרים בכמות כי הייתה להם מנטליות של עבדים. לכן גם הנס שנעשה להם לא הצריך מהם פעולה אלא השאיר אותם פסיביים כי בשלב הזה לא היה להם עוז נפשי לקום ולהילחם על נפשם מול המצרים המשעבדים.

(2) אפשר לבסס את תשובת ראבי"ע על פסוקים י"א-י"ב בהם בני ישראל החרדים מפני מחנה מצרים אומרים למשה: "הַמִּבְּלִי אֵין קָבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר מִה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. הֲלֹא זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדַּל מִמָּוְנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת מִצְרַיִם מִמֵּתְנוּ בְּמִדְבָּר." בדבריהם אין אמונה שיש להם יכולת להלחם עם המצרים וברור להם שהם הולכים למוות במדבר. לכן מסקנתם היא שהיה עדיף להשאר במצרים.

ג.

(1) התהליך שעוברים בישראל:

בפסוקים י"ג-י"ד כאשר בני ישראל רואים את המחנה המצרי המתקרב הם מתמלאים בפחד ויראה מפני המצרים: "וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וַהֲגִיחַ מִצְרַיִם לִסַּע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד." משה מרגיע את בני ישראל ואומר להם: "אַל תִּירָאוּ הֲתִיַּצְבוּ וַיֵּאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם." משה מבטיח כי זוהי הפעם האחרונה בה הם רואים את המצרים המשעבדים ולכן אין להם סיבה לפחד.

בפסוקים ל"א-ל"ב הבטחת משה אכן מתגשמת: "וַיִּירָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׁפַת הַיָּם. וַיִּירָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת ה'. כעת בני ישראל שראו את הישועה הגדולה אשר חולל ה' יראים דווקא ממנו ולא עוד מן המצרים שמתו.

(2) המראה של המצרים בפסוקים כ"ו-ל"ז מסיע לבני ישראל בתהליך הנפשי של הוצאתם מעבדות לחירות. ניתן לראות זאת בכך שהכתוב מדגיש כי בני ישראל ממש ראו את גופות המצרים שלאחר שטבעו נשטפו אל חוף הים: "וַיִּירָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׁפַת הַיָּם." דבר זה הוא שאפשר להם להבין שסופית נפטרו מן המצרים ושהם יכולים להאמין בה' שבאמת גאל אותם.

5. שמות פרק ל"ד הברית שלאחר חטא העגל

א.

(1) התחייבות אחת של ה' כלפי העם בברית המתחדשת. ה' מבטיח למשה: "נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבך את מעשה ה' כי נורא הוא אשר אני עשה עמך." כלומר לחולל לבני ישראל ניסים על טבעיים חסרי תקדים.

(2) התחייבות אחת של בני ישראל כלפי העם בברית המתחדשת: שלא לכרות ברית עם עמי כנען בכדי שלא יושפעו לרעה מתרבות עבודת האלילים שלהם אלא בדיוק להפך- להשמיד את כל אתרי העבודה הזרה שלהם: "השמר לך פן תקרת ברית ליושב הארץ אשר אתה בא עליה פן יהיה למוקש בקרבך. כי את מזבחתם תתצון ואת מצבתם תשברון ואת אשרי תכרתון."

ב.

(1) התכונות שבפסוקים וי-זי ("רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת, נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחסאה.") מוזכרות בתפילות בחודש אלול ותשרי גם בכדי לבקש רחמים מאת ה' שאלו תכונותיו: "ה' ה' אל רחום וחנון וכו' " ולכן עליו לסלוח. בנוסף גם בכדי להזכיר את האירוע ההיסטורי של הסליחה על חטא העגל שקרה ביום כיפור, ולבקש שכפי שה' סלח אז הוא יעשה זאת גם כעת. זאת כפי שביקש אז משה: "וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו."

(2) על פי פסוק ט' משה מבקש מאת ה' שימשיך להנהיג את העם בהנהגה ישירה ולא על ידי מתווך כמו מלאך, וזאת אף על פי שהעם הוא קשה עורף: "ילך נא אדני בקרבנו כי עם קשה ערף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו". כלומר עם ה' ימשיך להנהיג את העם בהנהגה ישירה יודע שהוא באמת סלח להם. בקשה זאת באה מיד לאחר הצגת י"ג מידות הרחמים של ה' כי בשביל משה הביטוי המעשי של הרחמים המאפיינים את ה' צריך להיות בכך שיסלח לישראל ויחזור להנהיגם בהנהגה ישירה.

ג.

(1) מיכלאנג'לו הבין את הפועל קרן בהוראה של הצמיח קרניים. ראב"ע הבין את הפועל קרן בהוראה של זהר כלומר הוציא קרני אור.

(2) ראייה לפירוש ראב"ע מפסוקים כ"ט-ל"ה. אהרון ובני ישראל נרתעו ממשה מפחד וזאת מכיוון שהאור שקרן ממנו היה כה עוצמתי: "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה ונהנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו". לכן בחלק מן הזמן שם משה מסווה על פניו שישתיר את האור מהם: "ויראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה את המסוה על פניו."

פרק שלישי

8. חוק וחברה - דברים פרק כ"ד

א.

- **המטרה של הזכרת ה' בפסוק י"ג** - לשכנע את המלווה העשיר להחזיר ללווה העני את בגדו היחיד לפני הלילה בכדי שיהיה לו במה לשכב. הכתוב מדגיש כי זה ייחשב בעיני ה' כמעשה של צדקה וחסד לאותו אדם שנהג ברגישות חברתית. מדובר בגמול שאותו מלווה עשיר ישמח לקבל.
- **המטרה של הזכרת ה' בפסוק ט"ו** - לשכנע באמצעות איום את המעסיק לשלם לשכיר שלו עוד באותו היום בו עבד וזאת כפי שהתחייב המעסיק. הכתוב מאיים שעליך המעסיק לעשות זאת: "וְלֹא יִקְרָא עֲלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה בְךָ חֶטָא." כלומר אם השכיר לא יקבל את שכרו הוא יזעק לה' על העוול החברתי וזה ייחשב לך כחטא בעיני ה' שיעניש אותך.

ב.

עקרון הגמול בדברים פרק כ"ד הוא עקרון גמול אישי. הוא תובע מבית המשפט שלא להעניש בנים על חטאי אבותיהם או אבות על חטאי בניהם אלא: "אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוֹמְתוֹ". עקרון גמול אישי זה עולה בקנה אחד עם עקרון הגמול ביחזקאל פרק י"ח פסוק ד': "הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא תָמוּת." הוא לא עולה עם עקרון הגמול לדורות המופיע בשמות פרק כ' פסוק ה' לפיו יוענשו שלושה דורות על חטאי הדור הראשון: "פֶקֶד עֲוֹן אָבֹת עַל בָּנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רִבְעִים לְשָׁנָאִי."

ג.

(1) המחוקק פונה אל קבוצת העשירים בעלי הנחלות המעסיקים בחברה. המחוקק מגן על הקבוצות החלשות בחברה: הגר היתום האלמנה השכיר והעני.

(2) שתי סיבות להזכרת יציאת מצרים בקטע:

- ניתן לפרש את הנימוק כפניה חיובית להזדהות רגשית עם החלשים בחברה כמו הגרים. זאת כי גם אנחנו היינו בעבר גרים בארץ מצרים, וידענו עד כמה כואב השיעבוד, ולכן צריך לסייע לחלשים.
- ניתן לפרש את הנימוק גם כאזהרה למי שיפגע בחלשים בחברה. כי כמו שבעבר ה' היכה את המצרים קשות בעשר מכות בגלל שהמצרים פגעו בעברים שהיו גרים בארצם, כך בהווה ה' יעשה למי שיפגע בגרים ובחלשים. מכאן שהמוטיווציה לקיום החוקים החברתיים נובעת לפי פירוש זה מיראה מעונש.

פרק רביעי - קטע להבנה וניתוח

מלכים ב' פרק ד' - ניסי הנביא אלישע

א.

(1) אלישע סייע לאשה האלמנה שהייתה שקועה בחובות (והנושה רצה למכור את שני ילדיה לעבדים) בכך שחולל בעבורה נס. הוא אמר לה לשאול כלים רבים משכניה וכל הכלים הללו התמלאו בשמן. אלישע הנביא הורה לה למכור את השמן וכך לשלם את חובותיה. מן הכסף שנותר לה היה לה גם בכדי לחיות עם בניה.

(2) האשה השונמית סייעה לאלישע בכך שעשתה בעבורו חדר מיוחד בביתה בעליית הגג עם מיטה שולחן ומנורה שבו יכול היה להתארח כל פעם שהיה באזור.

ב.

- הנס של השפע הלא צפוי של השמן - אלישע אומר לאישה שעליה לשאול כלים רבים וכי כולם יתמלאו בשמן שהיא תיצוק מתוך כלי השמן הקטן שברשותה: "וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה וְהִמָּלֵא תִסְיַעִי"
- הנס בהפסקת זרימתו של השמן בדיוק בזמן המתאים - הכתוב מתאר כיצד בדיוק כאשר התמלא הכלי האחרון ולא היה עוד כלי למילוי זרימת השמן נעצרה: "וַיְהִי כְּמִלֵּאת הַכֵּלִים וַתֹּאמֶר אֶל בְּנֵהּ הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כָּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד כָּלִי וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן."

ג.

- (1) משמעות התואר "גדולה" מהמיוחס לאישה שגרה בשונם היא עשירה-אישה שיכולה הייתה להרשות לעצמה לבנות בעבור אלישע הנביא חדר אירוח מיוחד. זאת, כמו שנאמר גם בשמואל א' פרק כ"ה פסוק ב' ביחס לנבל הכרמלי: "וַיֹּאֲשִׁיב בְּמַעוֹן וַיִּמְעָשֶׂהוּ בְּכַרְמֶל וְהָאִישׁ גָּדוֹל מְאֹד וְלוֹ צֹאן שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְאֶלֶף עֲזִים". גדולתו היא עושרו הבא לידי ביטוי בריבוי בני הצאן והעיזים שלו.
- (2) אפשר ללמוד עוד מתגובת האישה על מעמדה הבכיר בחברה שהיא מקורבת לשלטונות. זאת מכיוון שכאשר אלישע מציע לה גמול על הכנסת האורחים הנדיבה שלה: "מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ הֲיֵשׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שָׂר הַצָּבָא?" היא עונה לו: "בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי יֹשֶׁבֶת". כלומר אני מקושרת לשלטונות ולא צריכה בכך סיוע.

ד.

מדברי האשה בסוף פסוק ט"ז ניתן להבין מדוע לא ביקשה מאלישע שיחולל בעבורה נס שיסיר את עקרותה וכך היא תזכה לבן. כאשר אלישע מבטיח לה זאת (שבעוד שנה תחבוק בן) עונה האישה: "אֵל אֲדֹנָי אֵישׁ הָאֱלֹהִים אֵל תְּכַזֵּב בְּשִׁפְחָתְךָ." מכאן ניתן להבין שהיא השלימה עם עקרותה ולא האמינה שזהו מצב הניתן לשינוי. לכן היא לא ביקשה מיוזמתה דבר זה מאלישע, וגם כאשר הוא מבטיח לה זאת מיוזמתו היא מתקשה להאמין בכך.